

Адозва Краёвай партыі Беларусі і Літвы¹

Ад пана Рамана Скірмунта з (менскага) Парэчча мы атрымалі просьбу размясціць наступную адозву.

Галоўныя сілы, якія дзейнічалі ў першыя часы рэвалюцыйнай эпохі, складаліся з трох групаў. 1. Урад і прыхільнікі старога дзяржаўнага ладу. 2. Партыя парадку, якая бачыла выратаванне Дзяржавы ў пераходзе да канстытуцыйнага жыцця.² 3. Партыя, якая намагалася здзейсніць пераварот любым коштам, якая імкнулася да мэтай, прыхаваных ад вачэй грамадства.³

Каб аслабіць магутнасць улады старога рэжыму, абедзве апазіцыйныя групы пачалі дзейнічаць супольна, на карысць агульнай справы.

З-за памылак правадыроў партыя парадку пацярпела паразу, і ў кіраўніцтве вызвольнага руху рашучую перавагу атрымалі крайнія сілы.

Перамогай у барацьбе над прыхільнікамі старога ладу, няхай і не канчатковай, стала заваёва Маніфеста 17 кастрычніка.⁴

Маніфест 17 кастрычніка адчыніў перад прыхільнікамі парадку шырокае поле для карыснай працы, магчымасць атрымання самых шырокіх свабодаў, і некаторыя свабоды ўжо практычна даў.

У стасунку да гэтага факту ва ўсім аб'ёме выявілася *умела прыхаваная прыцыповая розніца ў памкненнях двух крылаў апазіцыйнай арміі.*

Варта было прыступіць да стваральнай працы. Аднак вялізнае значэнне 17 кастрычніка аспрэчвалася і пагарджалася апанентамі,

¹ Перакладзена паводле: *Kurjer Litewski* (1906). "Odezwa Stronnictwa Krajowego Białej Rusi i Litwy". 11(24).01.1906.

² Маюцца на ўвазе памяркоўныя рэфармісцкія партыі, сярод якіх галоўную ролю ігралі Канстытуцыйна-дэмакратычная партыя (кадэты) і Саюз 17 кастрычніка (акцыябрысты). – *Заўвага навуковага рэдактара.*

³ Тут маюцца на ўвазе разнастайныя рэвалюцыйныя партыі, якія ў той час існавалі ў Расіі, перадусім Партыя сацыялістаў-рэвалюцыянераў (эсэраў), Расійская сацыял-дэмакратычная рабочая партыя (з меншавіцкай і бальшавіцкай фракцыямі), сацыялістычныя партыі розных нацыянальных меншасцяў, а таксама анархісты. – *Заўвага навуковага рэдактара.*

⁴ Маніфест 17 кастрычніка 1905 года быў выдадзены імператарам Мікалаем II пад уплывам шырокамаштабных рэвалюцыйных падзей у Расіі і прадугледжваў размеркаванне раней аднасобнага права расійскага імператара на выданне заканадаўчых актаў паміж манархам і адмыслова створаным прадстаўнічым органам – Дзяржаўнай Думай. Таксама Маніфест абвешчаў палітычныя правы і свабоды: свабоду сумлення, свабоду слова, свабоду сходаў і свабоду саюзаў. – *Заўвага навуковага рэдактара.*

варожымі не толькі ўраду, але і грамадству. За гэтым падманлівым голасам пайшлі значныя атрады людзей парадку, якія ў віхуры падзеяў згубілі арыентацыю. Усе саступкі ўраду сустракаліся новымі патрабаваннямі і варожай дзейнасцю.

Адчуваючы ўласную сілу і падмануўшы былога саюзніка ў барацьбе за правы свабоды, крайнія партыі пачалі рэалізоўваць падступныя мэты, нацкоўваць адныя пласты грамадства супраць другіх. Пачалася падрыўная праца на два франты. Для атрымання падтрымкі з боку натоўпу ў вёсцы маламаёмасных пачалі заахвочваць да знішчэння і рабавання чужой маёмасці. Вокліч жаху і распачы пашырыўся на ўвесь цывілізаваны свет пасля паведамленняў пра ганебныя пагромы капіталістаў і купцоў у некаторых гарадах паўднёвай Расіі. Суд і помста чакаюць злачынныя рукі, якія столькі бедаў нанеслі гарадам, а па вёсках падбухторваюць натоўпы да пагромаў.

Не зважаючы на гэта, памяркоўная партыя доўгі час падтрымлівала вераломнага саюзніка, паддаўшыся гіпнозу рэвалюцыйных лозунгаў. Такая памылка, хоць і працягвалася кароткі час, ужо мае цяжкія наступствы. Нежаданне ж яе прызнаць роўнае самазабойству. Можна змагацца супольна, але толькі сумленнай зброяй. Можна змагацца супольна, але толькі калі гаворка ідзе пра ўзгодненныя мэты. Нельга прыкладаць уласныя рукі да знішчэння грамадскага ладу, падтрымліваць забойствы і рабаванні. Далейшая падтрымка крайніх партый, маральная ці матэрыяльная, будзе бяздумнай ці злачыннай.

Шмат хто з нас падтрымліваў рэвалюцыю, ці то з перакананняў, ці то з апартуністычных спадзяванняў, што рэвалюцыйны пажар абміне ўласную маёмасць удзельнікаў. Да апошніх часоў рэвалюцыя падтрымлівалася словамі і ахвяраваннямі.

Гэта памылка ці злачынства. На срэбранік, ахвяраваны на барацьбу з прыгнётам, выкутая зброя супраць нас.

Вызваленчыя лозунгі былі велічнымі, але іх прыўлашчылі і распаўсюджвалі ў грамадстве людзі, якія ў душы сваёй песцілі іншыя памкненні і думкі, варожыя агульнаму дабру. Натоўп прызвычаіўся ісці за гэтым голасам і ідзе за ім, хоць самазваныя правадыры ў блуканнях па бездарожжы даўно змянілі накірунак і выракліся мэтай, да якіх імкнецца амаль усё грамадства.

Мы імкнёмся да свабоды і развіцця жыцця: інтэлектуальнага, грамадскага, палітычнага і эканамічнага. З атрыманых правоў выкутая зброя супраць усіх, хто не хоча падпарадкоўвацца загадам тыранаў анархічнага руху.

Тыя, хто найбольш голасна заклікаў да свабоды слова, сходаў і саюзаў, на самай справе гвалцілі гэтую свабоду, каб не даць слова людзям, што маюць адрозныя ад іх погляды, імкнуліся пазбавіць грамадства правоў, якія называюцца святым здабыткам чалавецтва.

Замест бачнага прыгнёту зверху мы атрымалі ананімны тэрор і тыранію людзей, якія хаваюцца ад дзённага святла.

Настаў час зразумець, што, ідучы сёння з рэвалюцыяй, мы крочым не да выпраўлення, а да знішчэння грамадскага ладу. Самы час вызваліцца ад гіпнозу, якому мы паддаліся, як тая птушка, што добра-ахвотна ляціць у адчыненую пашчу крыважэрнага драпежніка.

Маніфест 17 кастрычніка стварыў шырокія падставы для развіцця дзяржаўнага жыцця ў духу цывілізацыі, свабоды, права і парадку; мы гэтыя падставы прымаем і імкнёмся іх выкарыстаць. Таму мы мусім рашуча парваць з ворагам грамадскага ладу.

Таму мы мусім згуртаваць і нашыя сілы. Раздрабненне партый у такую важную хвіліну, як зараз, прывядзе да аслаблення і згубы. Спрэчку пра дэталі мы мусім адкласці на заўтра і аб'яднаць усе сілы, гатовыя да абароны прынцыпаў вольнасці і законнасці, асабліва ў дачыненні да шырокіх народных масаў, абароны дзяржаўнага і грамадскага парадку, зразуметых у хрысціянскім духу.

У якасці базавай мы прынялі праграму Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі,⁵ дапоўненую Краёвай партыяй Літвы і Беларусі.⁶

Мы хочам паразумення з людзьмі, блізкіх да нас поглядамі, з грамадзянамі ўсіх слоўяў і слаёў Беларусі і Літвы. Мы мусім звязаць стасункі з блізкімі партыямі іншых частак Дзяржавы. Мы мусім усталяваць стасункі з тымі партыямі Імперыі, якія прызнаюць блізкія

⁵ Менскае таварыства сельскай гаспадаркі – грамадская арганізацыя, якая існавала з 20 жніўня 1876 года па 1 траўня 1921 года і гуртавала перадусім землеўласнікаў Менскай губерні. Актыўнымі сябрамі і кіраўнікамі арганізацыі сярод іншых былі Эдвард Вайніловіч, граф Караль Чапскі, Раман Скірмунт, а таксама многія іншыя вядомыя краёўцы. Акрамя гаспадарчай дзейнасці, на пэўным этапе стала ангажавацца і ў палітычныя справы. На базе таварыства пачыналі сваю дзейнасць і некаторыя іншыя грамадскія арганізацыі, якія праз пэўны час набывалі самастойнасць. – *Заўвага навуковага рэдактара.*

⁶ Краёвая партыя Літвы і Беларусі – палітычная партыя, афіцыйна створаная летам 1907 года на з'ездзе землеўладальнікаў шасці беларуска-літоўскіх губерняў, якія былі прыхільнікамі кансерватыўнага краёвага кірунку. Ідэя яе стварэння, аднак, актыўна абмяркоўваліся і ў ранейшыя гады, прытым ад імя фармальна не аформленай партыі выдаваліся нават адозвы і іншыя дакументы. Лідарамі партыі былі Эдвард Вайніловіч і Раман Скірмунт. Яе асноўныя ідэалагічныя ўстаноўкі падрабязна выкладзеныя ў артыкулах Канстанцыі Скірмунт “Краёвая партыя Літвы і Беларусі” і “Навошта Краёвая партыя патрэбна Літве і Беларусі?”, змешчаных у гэтым зборніку. Шырокай дзейнасці партыя разгарнуць не здолела і пасля пачатку палітычнай рэакцыі неўзабаве сышла з палітычнай сцэны. – *Заўвага навуковага рэдактара.*

нам прынцыпы, каб разам абараняць супольныя мэты і каб лепш інфармаваць іх пра нашыя справы, пра якія яны, на жаль, маюць фальшывыя ўяўленні.

Мы мусім знайсці параўменне з надзейнымі органамі рабочых для абароны нашых перакананняў і інтарэсаў.

Калі не атрымаецца дасягнуць зліцця ўсіх групаў нашага Краю, якія вызнаюць аднолькавыя асноўныя прынцыпы, то мы мусім імкнуцца да стварэння саюзу гэтых партый – для аб'яднання дзейнасці ў пытаннях першачарговай вагі і для параўнення з блізкімі партыямі іншых частак Дзяржавы.

Для супольнага абмеркавання гэтых пытанняў мы маем намер у найбліжэйшы час разаслаць запрашэнні на сход у Менск для асобаў, якія імкнуцца замацаваць правы лад на прынцыпах маніфеста 17 кастрычніка.

Часовы камітэт Краёвай партыі Беларусі і Літвы